

ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI GYEPEK ÁLLATELTARTÓ KÉPESSÉGE

Szűcs István

Hegyvidéki ökológiai körzetben 242 ezer ha gyepterület található, amiből 83 ezer ha agyagbemosódásos barna erdőtalajú. 5-15% lejtésű 190 ezer ha, 15-25% lejtésű 280.000 ha, e feletti 63.000 ha, összesen 533 ezer ha a lejtős gyepterület, melyből 182 ezer ha agyagbemosódásos barna erdőtalajú. A lejtős gyepek termőképességének javításával, állateltartó képességének vizsgálatával több hazai kutató is foglalkozott, mint Sipos (1972, 1977), Kertész (1979, 1981, 1992) Barcsák et al. (1978), Barcsák (1988, 1991) Liebmann et al. (1992), Nagy (1988, 1991), Nagy-Vinczeffý (1996), Vinczeffý (1976, 1981, 1985, 1991, 1995).

Anyag és módszer

Vizsgálatainkat 1972-től agyagbemosódásos erdőtalajon végeztük, hat kísérleti helyen. A vizsgált időszakban a csapadék éves átlaga 552 mm (Gyöngyöspata), 808 mm (Gyöngyössolymos) és 606 mm (Fajzat-puszta), az éves átlaghőmérséklet 8,33 és 9,18 °C között változik a kísérleti helyenként.

A kísérlet tényezői a műtrágyázás és az alapművelés, kezeléseinek beltartalmi és szárazanyaghozamait mértük. Az állateltartó képességet a hektáronkénti összes életfenntartási nettóenergia (NE_m , MJ) mennyiségéből a húshasznú és az anyajuhok szükségletének (72 MJ/nap és 12,4 MJ/nap) megfelelően éves szinten határoztuk meg.

Eredmények és értékelésük

A kísérletek eredményeinek szintéziseként ismertetem az igen sekély, a sekély és a közepes termőrétegű talajokon kialakult, illetve kialakított gyepek állateltartó képességét. Az extenzív gyepterület a műtrágyázás és művelés nélküli gyepterület. (Ezeket a fogalmakat az álló gyepterületre értelmesszük.) Az eredeti gyepterület típusát minden esetben változtattuk a "B" tényező kezeléseivel, de ez a létesítéstechnológiát jelenti. Művelt extenzív gyepterület, így az az extenzív gyepterület, amelyet a hasznosítás éveiben valamilyen talajművelésben részesítettünk. A félintenzív gyepterület a marginális hatékonyság maximumáig műtrágyázott és művelt gyepterület. Az intenzív gyepterületen ebben az esetben a lehetőségek szerinti intenzív ápolás és művelés hatására kialakult gyepterület értjük, öntözés nélkül.

A termőréteg vastagsága önmagában 126%-os és 265,5%-os különbséget jelent az eredeti, kezelés nélküli gyepterületek között a húshasznú tehének eltartásában, ami önmagában is egyfajta intenzifikációt jelent (I. táblázat).

Lejtős gyepterületek állateltartó képessége
(húshasznú tehén, $NE_m = 72$ MJ/nap)

Meg- neve- zés	Igen sekély termőrétegű talajon				Sekély termőrétegű talajon				Közepes termőrétegű talajon			
	Extenzív gyep eltartó képes. db/ha	Művelt ext. gyep eltartó képes. db/ha	Félinten- zív gyep eltartó képes. db/ha	Intenzív gyep eltartó képes. db/ha	Extenzív gyep eltartó képes. db/ha	Művelt ext. gyep eltartó képes. db/ha	Félinten- zív gyep eltartó képes. db/ha	Intenzív gyep eltartó képes. db/ha	Extenzív gyep eltartó képes. db/ha	Művelt ext. gyep eltartó képes. db/ha	Művelt ext. gyep eltartó képes. db/ha	Intenzív gyep eltartó képes. db/ha
B ₁	0,23	0,28	0,80	1,03	0,29	0,36	0,39	1,90	0,59	0,70	0,82	2,08
B ₂	0,31	0,54	0,94	1,16	0,48	0,54	0,67	2,12	0,80	0,91	1,08	2,37
B ₃	0,46	0,84	1,01	1,32	0,81	1,76	2,61	3,04	1,12	1,53	2,18	2,60
B ₄	0,47	0,59	0,70	1,30	0,73	1,64	2,58	3,09	1,04	1,18	2,58	3,13
B ₅	-	-	-	-	0,97	2,12	3,28	3,67	1,70	2,36	3,37	3,91
B ₆	-	-	-	-	1,03	2,24	3,60	3,89	1,95	2,47	4,08	4,43

B₁ = KontrollB₂ = Vegetatív felújításB₃ = Sekély lazítás utáni generatív felújításB₄ = Szántás utáni telepítésB₅ = Középmély lazítás utáni generatív felújításB₆ = Középmély lazítás utáni újratelepítés

Lejtős gyepterületek állattartó képessége
(anyagjűb, $NE_m = 12,4 \text{ MJ/nap}$)

Meg- neve- zés	Igen sekély termőrétegű talajon				Sekély termőrétegű talajon				Közepes termőrétegű talajon			
	Extenzív gyep eltartó képes. db/ha	Művelt ext. gyep eltartó képes. db/ha	Féltent- zív gyep eltartó képes. db/ha	Intenzív gyep eltartó képes. db/ha	Extenzív gyep eltartó képes. db/ha	Művelt ext. gyep eltartó képes. db/ha	Féltent- zív gyep eltartó képes. db/ha	Intenzív gyep eltartó képes. db/ha	Extenzív gyep eltartó képes. db/ha	Művelt ext. gyep eltartó képes. db/ha	Extenzív gyep eltartó képes. db/ha	Művelt ext. gyep eltartó képes. db/ha
B ₁	1,35	1,64	4,68	6,02	1,70	2,11	2,28	11,12	3,45	4,10	4,80	12,75
B ₂	1,81	3,16	5,50	6,79	2,80	3,16	3,92	12,40	4,68	5,32	6,32	13,86
B ₃	2,69	4,91	5,91	7,72	4,74	10,30	15,27	17,78	6,55	8,95	12,75	15,21
B ₄	2,74	3,45	4,10	7,61	4,27	9,59	15,09	18,07	6,08	6,90	15,09	18,31
B ₅	-	-	-	-	5,67	12,40	19,19	21,47	9,95	13,81	19,71	22,87
B ₆	-	-	-	-	6,02	13,10	21,06	22,76	11,40	14,45	23,87	25,91

B₁ = Kontroll

B₂ = Vegetatív felújítás

B₃ = Sekély lazítás utáni generatív felújítás

B₄ = Szántás utáni telepítés

B₅ = Középmély lazítás utáni generatív felújítás

B₆ = Középmély lazítás utáni újratelepítés

A művelés 121% - 195%-os eltéréseket eredményez az igen sekély termőrétegen. A sekély termőrétegen 2,5-3-szoros különbségek mutathatók ki.

A közepes termőrétegen 113% - 138%-os eltérések bizonyíthatók a művelés javára. Az 1. és 2. táblázat adatai egyértelműen bizonyítják, hogy az igen sekély termőrétegen jelent legtöbbit az alkalmazandó technológia. A legkisebb a hatása az intenzifikációnak a közepes termőréteggű talajokon kialakult gyepen, ami még mindig 7,5-szeres eltérést jelent az állattartó képességben. Ez az adott ökológiai körülmények között egyben a csúcstechnológiát is jelenti.

Felhasznált irodalom

- Barcsák Z. (1988): A gödöllői gyepfelújítási koncepció és eredményei. (Javaslatok gyepgazdálkodásunk fejlesztéséhez. Szerk.: Vinczeffly I.) Debreceni Gyepgazdálkodási Napok 8, Debrecen, ATE, 57-84.
- Barcsák Z. (1991): Gyepjavítási eredmények Észak-Magyarországon. In. "A legelő az emberiség szolgálatában. (Szerk.: Vinczeffly I.) Debreceni Gyepgazdálkodási Napok 9, 147-163.
- Barcsák Z.-Baskay-Tóth B.-Prieger K. (1978): Gyeptermesztés- és hasznosítás. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 339.
- Kertész I. (1979): A hegyvidéki gyepgazdálkodás üzemi tapasztalatai. In. "Gyepre és melléktermékre alapozott hústermelés. Debrecen, 53.
- Kertész I. (1992): Természetes és telepített gyepék állattartó képessége. In. "Természetes állattartás 2. (Szerk.: Vinczeffly I.) Debrecen, 227-232.
- Liebmann L. et al (1992): A lejtős gyep állattartó képessége. In. "Legeltetési állattartás". Debrecen, 147-159.
- Nagy G. (1988): A kötött talajú természetes gyepék intenzifikálása altalajlazítással. Kandidátusi értekezés. Debrecen.
- Nagy G. (1991): A legelő állattartó képességének növelése. In. "Természetes állattartás (Szerk.: Vinczeffly I.) Debrecen, 47-56.
- Nagy G.-Vinczeffly I. (1996): A gyep szerepe hazánk északi térségében. Kompolt, 24-35.
- Vinczeffly I. (1976) Az intenzív gyep kialakítása. Magyar Mezőgazdaság, 31.7. 16-18.
- Vinczeffly I. (1985): A gyep állattartó képessége. Akadémiai doktori értekezés. Debrecen, 279.
- Vinczeffly I. (1991): Legeltetési állattartás. In. "Természetes állattartás" (Szerk.: Vinczeffly I.) Debrecen, 9-24.
- Vinczeffly I. (1995): Gyepgazdálkodásunk jellemzése. In. "Debreceni Gyepgazdálkodási Napok 13. Debrecen, 7-24.

Szerző címe: Dr. Szűcs István egyetemi adjunktus
GATE Mezőgazdasági Főiskolai Kar
3200 Gyöngyös, Mátrai út 36.

A fejezet fontosabb megállapításai

- az állati egészséghez, szépséghez s ezzel együtt a minőségi termeléshez az út a jó legelőn át vezet
- a legelő a kérődzők legtermészetesebb takarmánya; a fő víztartalma a tápanyagok nagy részét oldottan tartalmazza, azok könnyen emészthetők
- termelő a legelő, ha a szarvasmarha sz.á. 5 óra alatt 50-60 kg fűvet legel
- két üzemi kísérletben a tejelő tehenek 12, illetve 18 nappal rövidebb idő alatt vemhesültek újra, a legelő fűvét a karámban fogyasztóknál
- a termékenyítési mutató 50%-kal jobb a szabadtartású teheneknél, a borjuszaporulati mutató 18%-kal, az élettartam 9%-kal jobb mint a kötötteknél
- a legelő és legeltetés egészségfenntartó terület a táplálékon túl is
- legelőn az állat káros anyagoktól mentes táplálékhoz és egészségét erősítő gyógyfüvekhez is jut ("biotermelés"!)
- az őshonos állományok, géntartalékok fenntartásában nélkülözhetetlen a legelő
- a jó húsmínőségű, jól tejelő piemonti szarvasmarhafajta figyelmet érdemel hazai viszonyaink között is
- 1100 hústehenet és 500 növendéket 220-240 napig legelőn tartottak Szikszón
- kevés karbantartással 2 anyajuhot és szaporulatát tarthatna el 1 ha legelő
- a lónak a legelő nemcsak értékes takarmány, hanem lényeges élettér
- a ló napi takarmánya 18-19% nyersrostot tartalmazzon
- a legelő volt a sertés fő tartózkodási helye a XVIII.sz.végéig-XIX.század derekáig. Angliában és Dániában egyre inkább visszatérnek a tenyészkocák legelőntartásához.
- a legelő gazdag hatóanyag-, íz-és zamattartalmát semmi más nem pótolja és a legeléssel járó mozgás kedvező élettani hatását sem
- hazánk jelenlegi területére vetített állatlétszám 1911-ben 3,2 millió, 1985-1988 között 3.1-3.2 millió, jelenlegi mélypontján csak 1.6 millió sz.á.
- az elmúlt időszakban világszerte legelőhasznosító ágazatokat fejlesztettek, Magyarországon a húslóvak, gím- és démszarvasok legelőntartása kezdődött
- kidolgozták Kaposváron a gím-és dámszarvas legelőntartásának módját
- a lúdak legeltetésére szakszerű megoldást dolgoztak ki Debrecenben, amely jól bevált egy 20 ezres lúdállomány legelőntartásában
- amennyire környezetkárosító a hozzá nem értés, annyira jó a szakszerűség
- természetes gyepeink az ország egész területén alkalmasak a műtrágyázás nélküli gazdaságos legeltetéses állattartásra
- a legelő állat ürüléke óvja a gyógy- és védett növényeket és a környezetet
- a kérődző emésztőcsatornájában a takarmányrészek 1/10-ére darabolódtak
- a bendőfolyadékban úszó rész szűrése teszi lehetővé a rostemésztést
- legeltetéses állattartásunk 3 jelentősebb törése: a hivatásos pásztorság megszüntetése, a legeltetés kiiktatása és a mostani, irányított csökkentés
- sekély talajú legelőn 0.3, közepesen 0.6 sz.á. tartható el minél sekélyebb a talajréteg, annál hatásosabb a kezelés

Vinczeffy Imre